

Editorial

La joventut com a subjecte o actor social és un producte del capitalisme i la modernitat que s'ha configurat en els termes actuals sobretot als segles XIX i XX. Es percep com un concepte dinàmic i sociohistòric de manera que es pot pensar també com un constructe teòric. Un constructe que cada societat, context i període adapta i configura en funció dels interessos propis per explicar la transició i l'adaptació de cada generació a la societat adulta. Les persones «joves», per altra part, equivaldrien a un concepte que fa segles que existeix amb atribucions diverses i que defineix un moment o etapa de la vida arribant a concebre's com un grup social amb característiques singulars.

El llenguatge administratiu i jurídic vinculat a les polítiques públiques sovint acaba imposant la seva consideració de grup d'edat com a criteri majoritari a través del qual es defineix la joventut, deixant de banda altres possibles consideracions amb base biològica, psicològica o cultural. Així, la joventut es pot entendre com el període de transició de la dependència de la infància a la independència dels adults. A Europa la joventut difereix segons el context nacional. El que és comú a tots els països és que la transició de la infància a l'edat adulta està marcada per canvis importants en la vida: d'estar en el sistema educatiu a tenir una feina, de viure a la llar familiar a formar la pròpia llar, i de ser econòmicament dependent a administrar la seva pròpia economia.

En aquest número monogràfic es presenten sis articles que aborden aspectes i situacions pròpies de la joventut i de les persones joves. Una etapa que no rep tota l'atenció que es mereix. En alguns casos, per considerar que no requereix atenció específica i, en altres ocasions, per abordar l'atenció a aquest col·lectiu des de polítiques més pròpies de la infància o l'adolescència que de la joventut.

La major part dels informes, estudis i estadístiques europees consideren «joves», destinataris de les polítiques de joventut, aquelles persones compreses entre els 15 i els 29 anys. Aquest és el criteri que utilitzen les bases de dades estadístiques dels organismes de la Unió Europea i el Consell d'Europa. Tot i aquesta convenció, hi ha la consciència que ens trobem davant d'un concepte complex, no només perquè es refereix a un rang d'edat que s'ha anat redefinint al llarg dels anys i està influït per múltiples factors (contextuals, polítics, econòmics, etc.), sinó perquè agrupa una gran varietat de subjectes heterogenis. Sota aquesta etiqueta de «joves» s'hi inclouen diferents trams d'edat que pertanyen a classes socials diferents, amb interessos i reptes vitals molt desiguals. Determinats col·lectius juvenils que pertanyen a grups minoritaris (ex. joves amb diversitat funcional o minories ètniques, entre d'altres), o fins i tot majoritaris (com és el cas de les dones joves), s'enfronten a problemes

específics que els fan més vulnerables quan no se'ls reconeix la particularitat i resulta més difícil la seva igualtat d'oportunitats real. És, per tant, un repte tenir present i considerar sempre l'especificitat i la diversitat del col·lectiu de persones joves a l'hora de definir-lo, abordar les polítiques de joventut i dissenyar els programes i serveis destinats a elles i ells.

La societat adultocèntrica en la qual vivim massa sovint considera el col·lectiu juvenil com a poc rellevant. Les institucions i les administracions consideren poc les persones joves en la presa de decisions i, o bé les criminalitzen o bé les infantilitzen. Claudio Duarte en l'article que ens presenta en aquest número ens proposa estratègies per enfrontar-nos a aquesta interpretació adulta del món i buscar alternatives per construir noves epistemologies des del que anomena juvenil popular. Les institucions i els serveis públics, per norma general, estan pensats, dirigits i revisats per persones adultes. Aquesta mirada impregna tant la seva concepció, com els serveis i els productes que proporcionen. No sembla que aquest distanciament disminueixi, ans al contrari. Al mateix temps, la desafecció juvenil per allò institucional, per allò comú i per les institucions democràtiques, és la tendència dominant en molts països. El repte de la inclusió social en referir-nos a la joventut, més enllà dels requisits transversals i comuns per a totes les persones, comporta la necessitat d'incloure una nova generació (equitat generacional) en aquells espais físics i metafísics (espais de poder, de participació, de presa de decisions, de planificació, etc.) dels quals han estat privats per una qüestió únicament d'edat. Privar, prevenir o protegir excessivament la joventut -allargar forçosament més la joventut- no ens ajudarà a disposar d'una ciutadania plenament capacitada per a l'exercici dels seus drets ni a disposar d'una comunitat crítica, democràticament sana i culturalment diversa. Ara bé, en nom de la llibertat, abandonar la joventut a la seva sort en un sistema neoliberal i capitalista i, per tant, consumista, amb enormes desigualtats i poc amable amb els més necessitats o inexperts, tampoc no és l'opció més intel·ligent. Es fa necessari, doncs, trobar el rol que han d'exercir les administracions i polítiques públiques per tal de facilitar l'empoderament juvenil de totes les «joventuts».

En aquest número de la revista es presenten tres articles que aborden determinades especificitats d'aquest col·lectiu juvenil i alhora reptes als quals les polítiques de joventut han de donar resposta. En primer lloc, l'article de Merino i Ros-Garrido, tractant les escoles de segona oportunitat dirigides a joves en situació de risc d'exclusió amb l'objectiu d'aconseguir-ne el retorn educatiu i la inserció laboral. La seva aportació ens permet aprofundir en la important funció educativa que realitzen aquests projectes i ens ajuda a valorar la inserció laboral que aconsegueixen. Davant del mateix repte laboral de les persones joves, trobem l'article de Jorge Jaramillo. En aquest cas, centrat no únicament en la inserció laboral, sinó també en la inserció social que sovint se'n pot derivar. La seva aportació analitza la integració de joves llatinoamericans Riders a Espanya. L'article aborda com el «treball per demanda», tot i que proporciona oportunitats laborals inicials, també genera precarietat i exclusió arribant a proporcionar desavantatges davant de la població local i alhora perpetuant l'exclusió social. El seu treball ens permet veure la necessitat de revisar determinades ofertes laborals i, sobretot, la reforma de determinades polítiques migratòries si de veritat s'aspira a una inclusió de tota la joventut de manera

equitativa i efectiva. En cas contrari, el mateix sistema establert expulsa i margina joves, sense haver-los proporcionat l'oportunitat de trobar el seu espai.

L'exclusió social pot tenir formes diferents i ser alhora causa o conseqüència d'altres situacions. El següent article de Coeli, Soler i Planas ens dona a conèixer la situació d'algunes persones joves en aïllament social voluntari, conegut també com a *hikikomori*. Una realitat inicialment existent al Japó, però ja estesa a molts països capitalistes avançats, entre ells, Espanya. S'argumenta com aquest fenomen es pot considerar una reacció en forma de fugida o rebel·lió davant la situació d'exclusió que algunes persones joves senten per part d'una «societat del rendiment» a la qual no se senten vinculades i en la qual no volen participar. Una situació que ens interpel·la i que ens convida a pensar quines propostes formatives i quines oportunitats d'inclusió social oferim a la joventut en les nostres comunitats; oportunitats que no tinguin per finalitat el rendiment i la productivitat.

La capacitat que tinguin els professionals que estan en contacte amb les persones joves per graduar i modular la relació educativa serà clau per a l'èxit de bona part dels programes i serveis dirigits a aquest col·lectiu i també perquè la joventut pugui desenvolupar els seus projectes transformant la societat. En aquest sentit, Avià, Viguer i Ruiz en la seva aportació en aquest número ens conviden a repensar les polítiques locals de joventut des del que han anomenat el *paradigma de l'acompanyament*, en la mesura que allò primordial serà la relació i els vincles que els professionals de joventut estableixin amb la població jove, en lloc de l'oferta de serveis destinada a cobrir determinades necessitats. Es tracta d'un enfocament que reforça la relació educativa que es fa des de les actuals polítiques de joventut i que valora les persones joves i professionals, i deixa els serveis en un segon pla.

Tancant aquesta secció monogràfica trobem l'article de Marcial i Villaseñor amb una proposta duta a terme des de l'espai universitari a través del programa d'Escoles Comunitàries on es constata com la universitat pot contribuir a la formació de ciutadans amb compromís i consciència social. La universitat és, de fet, un dels espais (si no el principal) on es reuneix un nombre més gran de joves de manera continuada. Dèiem al principi que la desafecció juvenil per allò institucional, per allò comú i amb les institucions democràtiques, és una tendència dominant en molts països. La universitat hauria de reaccionar davant d'aquest escenari i, més enllà de la capacitat professional, proporcionar l'oportunitat d'una formació ciutadana compromesa amb el bé comú.

Els mitjans de comunicació social, tal com ens va assenyalar l'Escola de Birmingham, no es limiten a fotografiar la realitat social, sinó que la reinterpreten. Projecten imatges simplifiquades i interessades que pugnen per definir el sentit de ser jove, condicionen i determinen no sols el significat, sinó també el significat de la persona jove actual. Els articles d'aquest número monogràfic volen contribuir a desvetllar de manera més clara algunes d'aquestes imatges que ens han de permetre aproximar-nos a les persones joves i a la realitat on viuen. Es tracta d'entendre per comprendre més i actuar millor.

Pere Soler-Masó

Girona, abril del 2025